

*Särtryck från Fennistica festiva in honorem
Göran Karlsson septuagenarii
Fennistica 9. 1987*

*Åbo Akademis förlag,
Åbo 1987.*

OM ORDBÖCKER OCH LEXIKOGRAFI

1. "Duae res longe sunt difficillimae — lexicon scribere et grammaticam", lyder en sentens av Gottfried Hermann, som Aarni Penttilä citerat på försättsbladet till sin stora finska grammatik *Suomen kielioppi* (1957). Frågar man sig vidare vilkendera av ordbok och grammatik som är svårare att skriva är svaret klart: helt säkert ordbok. Det finns två viktiga orsaker till detta. Den ena är att språks ordförråd i motsats till deras grammatik är mycket stora öppna system. Nya ord uppkommer hela tiden genom avledning, sammansättning, förkortning, inlåning osv. För engelskans del har det t.ex. räknats med ett totalordförråd på cirka 1 miljon ord om man inkluderar all specialterminologi. Detta tal kan jämföras med att det totala antalet ord (lexem, lemman) som använts av sådana mästare som Shakespeare, Voltaire och Goethe ligger kring 30000.

Den andra orsaken är att de flesta typer av ordböcker på ett eller annat sätt är avsedda att utreda vad orden betyder. En omfattande ordbok är därmed inget mindre än en totalbeskrivning av mänskliga begreppssystem och deras semantiska kategoriseringar. De flesta grammatikteorierna koncentrerar sig däremot enbart på den språkliga formen, som är betydligt lättare att iaktta och avgränsa.

En komplett ordbok omfattar också sådana viktiga grammatiska morfem som konjunktioner och prepositioner. Därigenom kommer stora delar av syntaxen att bli direkt inkluderade. God lexikografisk kutym förutsätter givetvis dessutom, att centrala grammatiska frågor belyses i alla ordartiklar där så är påkallat, speciellt genom ordartikelns strukturering och genom ett representativt urval av exempel och fraseologi.

Utarbetandet av en omfattande ordbok är därmed egentligen en totalbeskrivning av ett språk. Inget språkligt delsystem kan förbigås.

I en festskrift för Göran Karlsson är få ämnen naturligare än sådana som hänför sig till ordböcker och lexikografi. Utan överdrift kan man säga, att jubilaren ägnat större delen av sina senaste 25 år åt *Stora svensk-finska ordboken*. Med sina tre band på sammanlagt 3086 sidor från åren

1982, 1984 och 1987 är den inte bara den största tvåspråkiga ordboken någonsin i Finland, utan en av de största tvåspråkiga ordböckerna i världen genom tiderna. Det senare påståendet är naturligtvis en aning riskabelt, eftersom verkligt heltäckande studier av lexikografins historia ännu saknas. Men t.ex. i Hulberts (1955) översikt över engelska ordböcker och Collisons (1982) motsvarande översikt av ordböcker över andra språk än engelska finns ingen tvåspråkig ordbok omnämnd, som vore mera omfattande än *Stora svensk-finska ordboken*. Detta är säkerligen indikativt (jfr också uppsatserna i Hartmann 1986, utg.).

2. Vad är en ordbok? En grundlig diskussion finns hos Hausmann (1985), därifrån följande framställning hämtat en del av sin inspiration. En med vardagsintuitionerna överensstämmande definition vore väl följande: en ordbok är en alfabetisk lista av ord med tillhörande klassifikationer, definitioner och exempel. En två- eller flerspråkig ordbok är då ett specialfall, där betydelsedefinitionerna och exempelaterialet fastställs genom noggranna kontrastiva jämförelser mellan käll- och målspråken.

Emellertid innehåller en ordbok inte alltid bara ord. Den kan innehålla också bundna morfem såsom uppslagsenheter (morfemordböcker).

En ordbok kan innehålla också bilder, varmed typiska betydelser och referentiella förhållanden kan klarläggas: "En bild säger mera än tusen ord". Några typiska exempel på användningen av bilder finns i bihangen 1 och 2. Det första är från Moldes *Illustrerad svensk ordbok* (1964), som utgjort basen för det svenska ordmaterialet i *Stora svensk-finska ordboken*. I Moldes ordbok är illustrationerna rätt fåtaliga och deras roll underordnad.

I bihang 2 finns ett utdrag ur en tysk-polsk illustrerad ordbok. Här är bilderna det centrala. De är grupperade enligt ämnesområde, inte alfabetiskt. De språkliga motsvarigheterna upphittas via de på bilderna numrerade referenterna. Illustrerade ordböcker av den här typen har dock en relativt begränsad räckvidd. Bildernas användningsområde är förstas först och främst de konkreta substantiven. De flesta adjektiv, verb och adverb kan inte framställas enligt denna metod, inte heller abstrakta substantiv eller grammatiska ord såsom konjunktioner och prepositioner.

En annan användning har bilderna i ordböcker över dövas teckenspråk. T.ex. i den tvåspråkiga *Viittomakielen kuvasanakirja* (2. uppl., 1977) är uppslagsorden finska ord, vars definitioner är bilder av motsvarande tecken i teckenspråket (bihang 1).

En fullfjädrad ordbok bör innehålla definitioner av ordens betydelser. En ordlista eller ordförteckning talar man om, då det inte ges egentliga systematiska betydelsedefinitioner. Ordlistor kan dock innehålla t.ex. morfologiska klassifikationer.

I dessa tider behöver en ordbok inte nödvändigtvis existera som en fysisk bok. Datorernas snabba utveckling har möjliggjort existensen av maskininlästa och -producerade ordböcker, som kan erhållas och användas i magnetisk form på diskett eller magnetband. Ett välkänt exempel är *Longman's Dictionary of Contemporary English*, vars datorversioner redan använts bl.a. för ingående studier av semantiska fält och korshänvisningar i ordboksdefinitionerna. Longman's material av uppslagsord har använts också i system för automatisk korrekturläsning av engelska.

Ett specialfall av ordbok är konkordanser (alfabetiserade förteckningar över förekomsten av ordformer i sina satssammanhang).

Ovan har grundbetydelsen hos ordet "ordbok" diskuterats. *Illustrerad svensk ordbok* anger som synonymer "lexikon", "glossarium" och "encyklopedi". Åtminstone min intuition antyder dock en klar skillnad mellan ordböcker och encyklopedier. De senare är av typen real- eller konversationslexikon med tonvikten på att meddela kunskap om världen snarare än om orden.

3. Ordböcker kan klassificeras enligt olika kriterier. Skillnaden mellan enspråkiga och flerspråkiga ordböcker är viktig. Enspråkiga ordböcker är närmast avsedda att beskriva modersmålet för dess brukare, flerspråkiga används som hjälpmedel för översättning. De flesta ordböcker är givetvis fortfarande avsedda för mänskliga användare, men det finns ordböcker speciellt utarbetade antingen för maskinöversättning eller för användning i samband med term- och/eller databanker (Al-Kasimi 1983).

Tvåspråkiga ordböcker avsedda för mänskliga användare kan i princip vara av fyra typer beroende dels på om användarna antas ha källspråket (uppslagsordens språk) som modersmål eller inte, och på om ordboken är avsedd för passivt bruk (att förstå källspråket) eller aktivt bruk (att producera yttranden på målspråket). I den bästa av alla världar skulle det med andra ord finnas t.ex. en finsk-svensk ordbok för finnar som vill producera svenska, och en annan för svenskar som vill förstå finska. Likaså skulle det finnas en svensk-finsk ordbok för svenskar som vill

producera finska, och en annan för finnar som vill förstå svenska. Användarnas behov är inte helt identiska utan i någon mån beroende av deras modersmål.

I praktiken är dessa skillnader dock så små, att de inte brukar beaktas ens i ordböcker mellan stora språk såsom tyska-engelska, engelska-franska, franska-italienska, italienska-tyska osv. (Hausmann 1985, 378). Sådana ordböcker används i bägge länderna oberoende av användarnas modersmål. Lexikografins historia och användarnas erfarenheter utvisar att det finns en beröringsyta mellan användargrupperna och språkssystemen, som gör det möjligt att utarbeta och använda en och samma ordbok för två användargrupper oberoende av modersmål. Just detta klassiska dubbla syfte har också *Stora svensk-finska ordboken*.

Enspråkiga ordböcker kan indelas enligt många olika dimensioner.

En prototypisk ordbok beskriver nuspråket synkront såsom *Nyky-suomen sanakirja* ja *Illustrerad svensk ordbok*. Den typiska diakrona ordboken är etymologisk såsom *Uralisches Etymologisches Wörterbuch*. Distinktionen synkroni/diakroni är inte fixerad till nuspråket, utan är tillämplig också på gångna språkskeden. En sådan synkron ordbok är *Altfranzösisches Wörterbuch*, diakron åter t.ex. *Dictionnaire étymologique de l'ancien français*.

Ordböcker kan vara filologiskt eller lingvistiskt orienterade. I det förra fallet är beläggen och deras dokumentering det centrala, såsom fallet är för klassiker sådana som *Oxford English Dictionary*. En blandtyp representeras av det stora franska projektet *Trésor de la langue française* (Nancy).

Ordböcker gäller oftast det skrivna högspråket, standardspråket, men det finns också dialektordböcker som *Ordbok över Finlands svenska folkmål* och *Suomen murteiden sanakirja* (ett band tills vidare). En ännu specifikare domän har idiolektordböckerna, som ofta uppgörs över stora författares produktion (t.ex. Shakespeare, Molière, Goethe) eller ibland över enskilda verk.

Ordböcker täcker normalt "hela" det valda språket, området eller perioden. Differensordböcker tar upp bara de ord, som skiljer den valda domänen från den antagna normen. En sådan är E. A. Saarimaas *Selityksiä Aleksis Kiven teoksiin*, där bara de för Kivi typiska och från nufinskan avvikande orden behandlas. Alla fackordböcker kan anses vara differensordböcker.

Dessutom finns en stor mängd specialordböcker av olika typer: valensordböcker (över både verb, substantiv och adjektiv), kollokationsordböcker, idiomordböcker, ordspråksordböcker, citatordböcker, synonymordböcker eller thesaurusordböcker såsom Roget, antonymordböcker, begreppsligt indelade ordböcker (jfr bihang 2), finalalfabetiserade (reverterade) ordböcker, rimordböcker, ordfamiljordböcker, neologismordböcker, arkaismordböcker, regionalismordböcker, många undertyper av lånordsordböcker, ordböcker över markerade delar av ordförrådet (såsom slang, jargon, svordomar, könsord, främmande ord), namnordböcker, förkortningsordböcker, rättskrivningsordböcker, uttalsordböcker, ordböcker som beskriver böjning av ord, frekvensordböcker, didaktiska ordböcker (för främmandespråksundervisning) osv. En mera detaljerad diskussion och presentation av dessa ger Hausmann (1985).

4. En ordboksförfattare är lexikograf och han sysslar med lexikografi. Men ordet "lexikografi" är egentligen tvetydigt. I inskränkt bemärkelse syftar det på den vetenskapliga verksamheten att författa ordböcker (Wiegand 1983). I vidare bemärkelse menas därmed en gren av (närmast tillämpad) lingvistik, vilken som studieobjekt har ordböcker samt teorin, metodiken och praktiken för deras utarbetande. Vill man göra klara begreppsliga åtskillnader, kunde man i anslutning till Hausmann (1985) postulera "ordboksforskning" som överordnat begrepp. Den sönderfaller i "lexikografi" (ordboksförfattande) och "metalexikografi", vilken undersöker bl.a. lexikografins teori och historia samt sysslar med ordbokskritik och receptionsforskning.

Ordboksforskningen kan redan betraktas som etablerad. Den har sina sällskap och konferenser. Det första sällskapet var Dictionary Society of North America (DSNA), grundat 1975, med ändamål att oberoende av käll- och målspråk främja studier i lexikografins teori och praktik samt i dess historia. DSNA ordnar konferenser vartannat år sedan 1977, den femte konferensen hölls i augusti 1985 vid University of Michigan, Ann Arbor. The Lexicographical Society of India grundades 1975. Också i Europa är den lexikografiska forskningen aktiv, speciellt i Tyska förbundsrepubliken och Storbritannien. En konferens om lexikografins historia ordnades i mars 1986 i Exeter, England (Hartmann 1986, utg.). Vid universitetet därstädes finns en självständig institution benämnd Dictionary Research Center. Också nordiskt lexikografiskt samarbete existerar

bl.a. inom ramen för mötesserien "Symposium över nordisk terminologi och lexikografi". Det fjärde mötet i denna serie arrangeras i Köpenhamn i november 1987.

En livlig internationell diskussion pågår som bäst om möjligheterna och gränserna för datorstödd lexikografi (jfr Amsler 1982, Kay 1983, Knowles 1983, Zampolli och Calzolari 1984, artiklarna i Zampolli och Cappelli 1983, utg.). Denna diskussion har också nordiska utlöpare. Ett av de centrala temata på Köpenhamns-mötet 1987 är datorstödd lexikografi.

Uppenbara användningsätt för datorn i lexikografi är excerpiering av exempel samt produktion av index och konkordanser. En del tid kan sparas i dessa arbetsskedena genom att maskinen gör grovjobbet. Givet att man har representativa och tillräckligt stora ordböcker tillgängliga i maskinläsbar form samt tillgång till relevant maskininläst text, kan man excerpiera texten för att hitta nyord, som inte förekommer i referensordböckerna.

Självklart är också, att datorsättning av manuskriptet kan snabba upp en del av slutskedena i arbetet på en ordbok.

En framtidsvision antyder, att det inom några år kunde konstrueras en "lexikografisk arbetsstation", dvs. en sofistikerad dator speciellt programmerad och anpassad till lexikografiskt arbete. Med en sådan maskin skulle lexikografen ha direkt tillgång till alla maskininlästa tidigare ordböcker, kunna utföra direkt excerpiering på stora textmassor och kunna inspektera tidigare belägg av det relevanta ordet i separat inlästa äldre material. Ordboksartiklarna skulle han författa direkt på bildskärmen, dels genom att själv skriva text, dels genom att med hjälp av datorns "mus" (som ger möjlighet att ringa in områden på skärmen) direkt "klippa" in relevanta exempel från andra textkällor som de ovan nämnda. En sådan skärm vore upplagd med ett antal "fönster", i varje fönster kunde finnas de relevanta ordartiklarna från andra ordböcker och annat relevant material.

En sådan lexikografisk arbetsstation är ingen total utopi. Tekniskt existerar den redan idag. Datorer med dessa egenskaper har utvecklats inom forskningen för artificiell intelligens (AI), och är idag tillgängliga i prisklassen 100000 Fmk. Detta betyder emellertid inte, att de kunde tas i bruk i lexikografiskt arbete direkt. Stora lingvistiska och praktiska problem måste först lösas beträffande programmeringen. Hur skall man t.ex. vid analys av löpande text göra homografsepareringen så effektiv och

felfri som möjligt? Huru skall de ofta enorma datamängderna i tidigare ordböcker inläsas och lagras för att kunna vara effektivt användbara? Vad för slags programvara skall konstrueras för att möjliggöra den ovan antydda arbetsgången med hopklippning av ordartiklar på skärmen?

Min personliga övertygelse är, att datorteknologin inte kommer att revolutionera lexikografin till den grad som man i vissa optimistiska bedömningar antagit. Lexikografens grundläggande arbete är den kreativa lingvistiska tolkningen: uppbyggandet av ordartikelns struktur samt den kritiska sovringen av vilka belägg i det ofta enorma bakgrundsmaterialet som är relevanta och intressanta. Detta grundläggande arbete kan datorn inte göra idag, och kommer inte heller att kunna göra imorgon.

På senare tid har man kunnat skönja ett ökat intresse för lexikografi och dess teori också inom den teoretiska lingvistik (se uppsatserna i Schwarze och Wunderlich 1985, utg.). En viktig orsak till detta är det ökade intresset för ordsemantik (t.ex. Wierzbicka 1985, flera av uppsatserna i Agricola, Schildt och Viehweger 1983, utg.). Ofta har dessa ansatser en mentalistisk eller psykolingvistisk inriktning (Miller 1986). En annan orsak är att lexikonets struktur samt formen och innehållet hos lexemen (de lexikala ingångarna, lexical entries) nu uppfattas som centrala.

1960- och 1970-talens allmänlingvistik kännetecknades framförallt av ett stort intresse för grammatik och (sats)semantik. Lexikonet betraktades ofta i chomskyansk anda bara som ett ointressant lager av idiosynkrasier medan det förment intressanta, regelbundenheterna, generaliseringarna stod att finna i grammatiken. Denna uppfattning har sedermera nyanserats också i de radikalare lägren. Man kan rentav säga, att lexikonet nu blivit något av ett modeområde inom teoretisk lingvistik. "Lexikalism" är en sammanfattande benämning på sådana grammatikmodeller, som är beredda att tillskriva lexikonet en betydligt centralare roll i språkbeskrivningen än fallet ofta var för 10–20 år sedan. En av de synligare nyare teorierna med sådan anstrykning är den lexikalisk-funktionella grammatiken (LFG) (Kaplan och Bresnan 1982).

5. Hur lång tid tar det att utarbeta en omfattande ordbok? En tämlingen utbredd uppfattning är, att stora ordböcker är evighetsprojekt. Tidtabellen beror förstås i avgörande grad på vilken typs ordbok det är fråga om. *Stora svensk-finska ordboken* färdigställdes på knappa 25 år. Denna tid kan för många synas lång i absoluta termer. Faktum är dock

att den är kort jämfört med den tid som åtgår till de stora enspråkiga ordboksprojekten, speciellt de historiskt-filologiskt inriktade som startats av olika nationella akademier eller motsvarande institutioner. Några jämförande data kan här vara av intresse (Merkin 1983).

Bröderna Grimm inledde arbetet på sin berömda *Deutsches Wörterbuch* 1838. De tre första volymerna kom ut 1854, 1860 och 1862. Den sista av de återstående 29 volymerna kom ut 1961. Projektet räckte alltså mer än 120 år. Detta verk är ett av den diakroniska lexikografins klassiker.

En annan klassiker inom den historiska lexikografien, *Oxford English Dictionary*, publicerades mellan 1884–1928 i 125 delar. Den ursprungliga planen hade emellertid lanserats i Philological Society in London redan 1857 och arbetet påbörjades nästan omedelbart. De första två decennierna gick åt till excerpering och sortering av 2 miljoner belägg. Det totala antalet belägg kom med åren att stiga till 6 miljoner. OED innehåller 414825 uppslagsord och närmare 2 miljoner exempelsatser.

Den danska *Ordbog over det danske sprog* publicerades i 28 volymer i Köpenhamn mellan 1918–1956 och föreligger alltså färdig.

Den holländska *Woordenboek der Nederlandsche Taal* påbörjades 1849 av Matthias de Vries i Leiden. Den första volymen färdigställdes 1882. Till dags dato har 25 volymer publicerats. För att påskynda arbetet har det beslutats, att nytt material inte mera insamlas och att material från perioden efter 1921 inte beaktas. Enligt nuvarande strikta planer skall *Woordenboek* vara komplett inom 20 år.

Arbetet på *Svenska Akademiens ordbok över svenska språket* har pågått i ett hundratal år (Sigurd 1986). Den första delen kom ut 1893, band 28 1981. Arbetet kan förmodas ta ett trettioårigt år till.

Thesaurus Linguae Latinae har varit under arbete sedan 1894 vid 15 institutioner i Europa och USA. Grundmaterialet är 10 miljoner excerpter. Projektet har avancerat till början av bokstaven O.

Det mest ambitiösa historiska projektet är sannolikt *Trésor de la langue française* lett av Paul Imbs i Nancy. Arbetet inleddes 1960 och är baserat på en databas innehållande 90 miljoner belägg excerpterade med datamaskinella metoder, samt ett handexcerpterat material från perioden 1820–1920 med 6 miljoner belägg. 6 volymer har publicerats sedan 1971 (A-Désobliger). Arbetet på *Trésor* kommer att fortgå under flera decennier.

Omnämmande förtjänar också *Diccionario Histórico de la Lengua Española*, som initierades 1914 av Real Academia Española. Två volymer kom ut på 1930-talet varefter arbetet upphörde. 1947 omorganiserades projektet och sedan 1960 har 12 delar publicerats.

Speciellt för engelskans del pågår nu flera andra stora ordboksprojekt: OED omarbetas och forn- samt medlengelska håller på att få sina egna periodordböcker (*The Dictionary of Old English* i Toronto, *Middle English Dictionary* i Ann Arbor, Michigan). Sammanfattningsvis kan konstateras, att en omfattande historisk ordbok över ett språk kan ta 100 år och ibland till och med längre att utarbeta.

REFERENSER

- AGRICOLA, E., SCHILDT, J. och VIEHWEGER, D. 1983 (utg.): *Wortschatzforschung heute: Aktuelle Probleme der Lexikologie und Lexikographie*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie.
- AL-KASIMI, A. M. 1983. *The Interlingual/Translation Dictionary*. — Hartmann (1983, utg.), 153-162.
- AMSLER, R. A. 1982: *Computational Lexicology: A Research Program*. Proceedings of the American Federation for Information Processing Societies, 1982, 657-663.
- BÉJOINT, H. 1983: *On Field-work in Lexicography*. — Hartmann (1983, utg.), 67-76.
- BONDZIO, WILHELM 1983: *Valenz in der Lexikographie*. — Agricola & al. (1983, utg.), 127-148.
- COLLISON, R. L. 1982: *A History of Foreign-Language Dictionaries*. London: Andre Deutsch.
- COWIE, A. P. 1983: *The Pedagogical/Learner's Dictionary*. — Hartmann (1983, utg.), 135-142.
- HARTMANN, R. R. K. 1983: *On Theory and Practice*. — Hartmann (1983, utg.), 3-12.
- HARTMANN, R. R. K. 1983 (utg.): *Lexicography: Principles and Practice*. New York: Academic Press.
- 1986 (utg.): *The History of Lexicography*. Papers from the Dictionary Research Centre Seminar at Exeter, March 1986. Amsterdam: John Benjamins.
- HAUSMANN, FRANZ JOSEF 1985: *Lexikographie*. — Schwarze och Wunderlich (1985, utg.), 367-411.
- HULBERT, J. R. 1955: *Dictionaries British and American*. London: Andre Deutsch. (Revised by Simeon Potter.)
- KAPLAN, R. och BRESNAN, J. 1982: *Lexical-Functional Grammar: A Formal System for Grammatical Representation*. — J. Bresnan, utg., *The Mental Representation of Grammatical Relations*, Cambridge, Mass.: The MIT Press, 173-281.
- KAY, M. 1983: *The Dictionary of the Future and the Future of the Dictionary*. — Zampolli och Cappelli (1983, utg.), 161-174.
- ĀEMPCKE, G. 1983: *Lexikographische Theorie und lexikographische Praxis*. — Agricola & al. (1983, utg.), 42-61.
- KNOWLES, F. 1983: *Towards the Machine Dictionary*. — Hartmann (1983, utg.), 181-193.
- KROMANN, HANS-PEDER, RIIBER, THEIS och ROSBACH, POUL 1984: *Überlegungen zu Grundfragen der zweisprachigen Lexikographie*. *Germanistische Linguistik* 3-6/84, 159-238.
- MERKIN, R. 1983: *The Historical/Academic Dictionary*. — Hartmann (1983, utg.), 109-122.
- MILLER, GEORGE A. 1986: *Dictionaries in the Mind*. *Language and Cognitive Processes*, 1:3, 171-185.

- OPITZ, K. 1983: The Terminological/Standardized Dictionary. — Hartmann (1983, utg.), 163-180.
- OSSELTON, N.E. 1983: On the History of Dictionaries. — Hartmann (1983, utg.), 13-22.
- SCHWARZE, C. och WUNDERLICH, D. 1985 (utg.): Handbuch der Lexikologie. Königstein/Ts.: Athenäum.
- SIGURD, BENGT 1986: Ordboken, ordlistan och några andra av Svenska Akademiens språkliga insatser under 1800-talet. — Sture Allén, Bengt Loman och Bengt Sigurd (1986, utg.), Svenska Akademien och svenska språket, Tre studier, Stockholm: Norstedts, 143-231.
- TOMASZYK, J. 1983: On Bilingual Dictionaries. — Hartmann (1983, utg.), 41-52.
- WIEGAND, HERBERT ERNST 1983: Überlegungen zu einer Theorie der lexikographischen Sprachbeschreibung. Germanistische Linguistik 5-6/82, 35-72.
- WIERZBICKA, ANNA 1985: Lexicography and Conceptual Analysis. Ann Arbor: Karoma Publishers, Inc.
- ZAMPOLLI, ANTONIO och CALZOLARI, NICOLETTA 1984: Computational Lexicography and Lexicology. AILA Bulletin, 59-78.
- ZAMPOLLI, A. och CAPPELLI, A. 1983 (utg.): The Possibilities and Limits of the Computer in producing and publishing Dictionaries. *Linguistica computazionale III*.

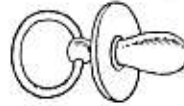
Exempel på användningen av illustrationer i *Illustrerad svensk ordbok*, Natur och Kultur, Stockholm 1964.

hämpling -en, -or
sångfågeln *Lino'fa*
canu'buu. —
hämpling(s)-hona.

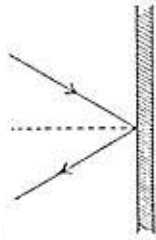
hämpling

napp -en, -or liten
kautschukhyisa med
håll som anbringas på
doflaska för att ett
spädbarn skall kunna
då ur flaskan, di-
napp; äv.: liknande
kautschukhyisa som
ett barn får att
suga på, 'tröst'. —

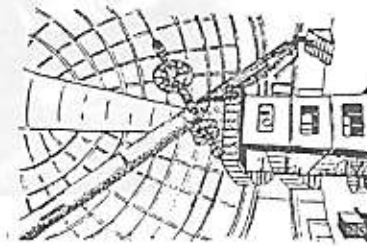
napp

i viss riktning
återkastar ljuset
från lampas som
placerats fram-
för den. -vinkel
fys.: vinkeln mtn
den reflekterade
strålen o. norma-

reflexionsvinkel

ningsindex. re-
fraktor [-ak-
tår] -n, -or
[-o'] astr.: stor
stjärnkikare.

refraktor

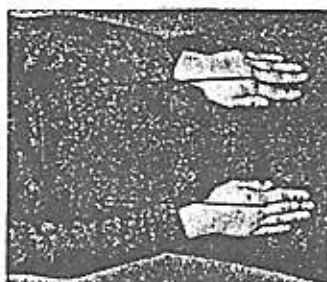
Exempel på användningen av illustrationer i *Viittomakielen kuvasanakirja*, Kuurojen Liitto r.y., Helsingfors 1977.

HARMI, HARMITTA

HALUTON

HOUSUT

(vgl. Taf. 90-92)

I Volksmusikinstrumente

- 1 die Mandoline
- 2 der Schallkörper
- 3 die Decke
- 4 der Saitenhalter
- 5 das Schalloch
- 6 die Saiten
- 7 der Hals
- 8 das Griffbrett
- 9 der Bund
- 10 der Wirbel
- 11 das Spielblättchen
- 12 die Gitarre, Klampfe, Zupfgeige
(Einzelteile: vgl. Mandoline 2-10)
- 13 die Laute
- 14 der Kniehals, Wirbelkasten
(übrige Einzelteile: vgl. Mandoline 2-10)
- 15 die Zither
- 16 der Stimmstock
- 17 der Wirbel
- 18 das Griffbrett
- 19 der Bund
- 20 die Saite
- 21 das Schalloch
- 22 der Steg
- 23 der Schlagring
- 24 die Mundharmonika
- 25 die Blockflöte
- 26 das Griffloch
- 27 das Akkordeon
- 28 die Tastatur
- 29 der Balg
- 30 der Knopf
- II Noten**
- 31-33 die Note
- 31 der Kopf
- 32 der Hals
- 33 der Schwanz, das Fährchen
- 34 u. 37 die Notenschlüssel
- 34 der Violschlüssel, G-Schlüssel
- 35 die Notenlinie, Linie
- 36 die Hilfslinie
- 37 der Basisschlüssel, F-Schlüssel
- 38-42 der Notenwert
- 38 die ganze Note
- 39 die halbe Note
- 40 die Viertelnote
- 41 die Achtelnote
- 42 die Sechzehntelnote
- 43 die ganze Pause
- 44 die halbe Pause
- 45 die Viertelpause
- 46 die Achtelpause
- 47 die Sechzehntelpause

(porówn. tabl. 90-92)

I Ludowe Instrumenty muzyczne

- 1 mandolina
- 2 korpus instrumentu, pudło rezonansowe
- 3 pokrywa górna instrumentu, deka
- 4 strunnik
- 5 otwór rezonansowy
- 6 struna
- 7 szyjka
- 8 gryf
- 9 próg metalowe
- 10 kolek, część mechanizmu kółkowego do napinania strun
- 11 pióro, płytka szylkretowa
- 12 gitara
(części gitary: patrz części mandoliny 2-10)
- 13 lutnia
- 14 odgięta, płaska główka z kółkami
(pozostałe części lutni: patrz części mandoliny 2-10)
- 15 cytra
- 16 płyta kółkowa, komora kółkowa
- 17 kolek
- 18 gryf
- 19 próg metalowe
- 20 struna
- 21 otwór rezonansowy
- 22 podstawek, mostek
- 23 drucik na pierścieniu do zarywania strun
- 24 harmonika ustna
- 25 flet dźwiękowy
- 26 otwór horyzontalny do skracania słupa, otwór palcowy
- 27 akordeon
- 28 klawiatura, klawisze
- 29 miech akordeonu
- 30 guzik
- II Nuty**
- 31-33 nuta
- 31 główka
- 32 szyjka, łuszcza
- 33 chorągiewka
- 34 i 37 klucz nutowy
- 34 klucz wiolnowy, klucz G
- 35 linia nutowa, pięciolini
- 36 linia pomocnicza, dodana górna albo dodana dolna
- 37 klucz basowy, klucz F
- 38-42 wartość (rytmiczna) nut
- 38 cała nuta
- 39 półnuta
- 40 ćwierćnuta, ćwierćnuta
- 41 ósemka (8-ka)
- 42 szesnastka (16-ka)
- 43 pauza całotaktowa, pauza całonutowa
- 44 pauza półtaktowa, pauza półnutowa, półpauza
- 45 ćwierćpauza, pauza ćwierćnutowa, pauza ćwierćtaktowa
- 46 pauza ósemkowa, 1/8 taktu
- 47 pauza szesnastkowa, 1/16 taktu

I

II

31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47